

REPSOL
ECOCIDA
FUERA DEL
PERÚ!

IMPACTES DE LA GUERRA A UCRAÏNA COLPEGEN AMÈRICA LLATINA
II DIÀLEGS INTERNACIONALS FEMINISTES I ECOLOGISTES
REPSOL HAZTE CARGO!

SUMARI

3 Els impactes de la guerra a Ucraïna colpegen Amèrica Llatina

5 II Diàlegs internacionals feministes i ecologistes

7 Repsol hazte cargo!

10 Entrevista a Mario Minera, activista del Col·lectiu MadreSelva

14 Entrevista a Leónidas Iza, president de CONAIE

16 Entre aigües dolces i mares

18 Documental '50°C'

◀ *La guerra a Ucraïna no ha provocat, per ara, una reacció que porti a recuperar la sobirania davant aquesta dependència dels extractivismes exportadors, sinó que, per contra, se'ls reforça.*

◀ *És una regió que va estar al centre del conflicte armat. El teixit social es va veure greument afectat. La població està presenciant o sobrevivint a greus violacions de drets humans, però això no els ha aturat.*

◀ *Vam aconseguir tocar-nos des del cor amb totes aquelles que van perdre alguna amiga o familiar en un context de violència en què les defensores som víctimes de persecució, criminalització, feminicidi o desaparició.*

EDITA
Entrepobles · Associació declarada
d'utilitat pública UP-78093-SD
DISSENY I MAQUETACIÓ
Esteva&Estêvão

DEPÒSIT LEGAL
B-21094-89
Entrepobles no s'identifica
necessàriament amb les opinions
expressades en aquest butlletí

FOTO DE COBERTA
@WilbertRozas
Protestes a Lima contra l'abocament
de Repsol

AJUDA'NS A INCORPORAR A ENTREPOBLES NOVES SÒCIES I SOCIS
ASSOCIA'T I COL-LABORA ACTIVAMENT Butlletí de subscripció en la contraportada

Necessitem el teu suport per créixer i seguir garantint la nostra acció solidària
amb **AUTONOMIA i INDEPENDÈNCIA**

Revista Biodiversidad América Latina

Els impactes de la guerra a Ucraïna colpegen Amèrica Llatina

Eduardo Gudynas

Investigador al Centre Llatinoamericà d'Ecologia Social (CLAES)

Encara que es pugui suposar que la guerra a Ucraïna està molt allunyada d'Amèrica Llatina, el cert és que les seves conseqüències ja colpegen tota la regió

La persistent dependència econòmica de l'exportació de matèries primeres resulta una debilitat essencial que no s'arriba a superar. Els governs, acompanyats per sectors polítics i empresarials aprofiten els alts preus en els seus béns d'exportació com a argument, fins i tot com a exigència, per incentivar les explotacions mineres o petrolieres o ampliar l'agropecuària. Aquesta mesura multiplicarà els conflictes socials i els impactes ambientals, però no resol cap de les urgències davant de la pobresa i la desigualtat.

La invasió de Rússia a Ucraïna ha desfermat successives onades d'impactes que colpegen Amèrica Llatina. La primera onada va afectar els recursos naturals que es comercien als mercats globals, els preus dels quals estaven augmentant des de feia almenys un any en molts casos, i que es van incrementar encara més per la guerra.

Els indicadors agregats mostren que els preus d'aliments i energia van augmentar més del 125% i els fertilitzants van superar el 200%. Es van registrar pics històrics, com va passar amb els aliments, amb els valors més alts des que són calculats des de 1990.

Diversos països llatinoamericans són exportadors d'aquestes *commodities*, i aquestes alces van ser benvingudes. Països petroliers com Equador, Bolívia o Venèçuela, esperen reprendre grans guanys; les nacions mineres, com Xile o Perú s'entusiasmen amb els alts preus del liti (que es va

disparar més del 400%), del coure (20 %) i altres minerals; i les grans productores agroalimentàries com Argentina, Brasil i Uruguai, s'enlluernen amb els pics del preu de la soja i altres grans.

Aquesta empenta té diverses conseqüències. Per exemple, les petrolieres busquen avançar dins dels boscos tropicals, les àrees naturals protegides o fins i tot els territoris indígenes, o intentar nous abordatges, o bé iniciar operacions a l'Oceà Atlàntic com proposa Argentina, o la insistència amb el fracking a Colòmbia. Alhora, les reaccions a Europa, els Estats Units i altres nacions industrialitzades, ràpidament arrossegueu sectors productius i exportadors llatinoamericans. Això ho il·lustren els plans de transició energètica a Washington i Brussel·les, que dispara la mineria per liti a Xile, però també al Perú, Bolívia, Argentina i potser Mèxic. Alhora, els intents d'independitzar-se d'hidrocarburs russos encoratgen augments a la mineria de carbó de Colòmbia, sumant encara més pressió sobre les comunitats i ecosistemes locals.

Les alces en els preus internacionals de les matèries primeres potencien de maneres diferents els extractivismes a Amèrica Llatina, amb tots els seus impactes socials i ambientals. Però això no implica resoldre les contradiccions, ja que altres factors, també ocasionats per la guerra, operen en sentit contrari.

L'augment dels preus dels combustibles s'ha generalitzat a tot el continent, i això afecta directa-

"Encenedors" en l'extracció de petroli a l'Amazònia

ment la mineria i l'agricultura, reduint la seva rendibilitat per aquests costos més grans. Alhora, el bloqueig a Rússia i Bielorússia, dos grans productors de fertilitzants, ha desencadenat tant escassetat com alts preus, i ha colpejat l'agropecuària. En alguns països, els grans agricultors s'enfocaran en cultius que requereixin menor fertilització i siguin exportables, cosa que reduirà la diversitat de la producció nacional d'aliments. En altres països les dificultats són molt més grans ja que posen en qüestió la viabilitat de petits o mitjans agricultors i l'obtenció d'aliments bàsics per a les famílies i les comunitats, com s'està denunciant al Perú i les nacions centreamericanes.

L'entremescla de tensions que produeix la guerra se suma a la miopia desenvolupista a diversos governs. Això s'il·lustra amb el president del Brasil, Jair Bolsonaro, que davant la falta de fertilitzants, que són necessaris per sostenir les exportacions dels conglomerats agroempresarials, planteja com a solució liberalitzar la mineria dins de l'Amazònia per explotar-hi potassi. La guerra esdevé un argument per justificar excepcions o rebaixes en la protecció del bosc i de les terres indígenes.

Una segona onada d'efectes arriba als fluxos de capital i les condicions financeres. Tot i la bonança amb els commodities, les exportacions llatinoamericanes també pateixen la congestió i traves logístiques, i tot alentiment econòmic, per exemple a la Xina, redueix immediatament l'exercici econòmic a Amèrica Llatina.

Els temors als agents financers fan que persisteixi l'aposta per l'or com a refugi. La conseqüència és que aquesta condició segueix alimentant la mineria d'or formal, però sobretot il·legal, que es dissemi com una epidèmia pels rius de Colòmbia, Bolívia, Brasil, Perú, Equador i Veneçuela. Això té seqüeles de desforestació, contaminació per mercuri de sòls, aigües, fauna i persones, i nivells intolerables de violència i corrupció.

Alhora, la inflació està augmentant a gairebé tots els països llatinoamericans, i és empesa especialment per l'alça en combustibles i aliments. Hi ha governs que possiblement es veuran forçats a augmentar els seus subsidis als combustibles o importar més aliments, i per això s'endeutaran. Tot això passa en una Amèrica Llatina que ja va ser molt copejada per la pandèmia per Covid, patint retrocessos econòmics i més pobresa i atur.

Això explica una tercera onada d'impactes que es tradueixen en deterioraments en la suficiència alimentària, problemes en assegurar o formalitzar llocs de treball, i tot això continua alimentant la pobresa. Sota aquestes condicions sorgeixen protestes ciutadanes. Les primeres reaccionen davant el cost dels combustibles, com va

passar amb les mobilitzacions de camioners a Xile, mentre que altres ja sumen altres reclams en altres qüestions, com l'aturada del transport i agricultors al Perú. El deteriorament ambiental persisteix o s'agreuja tant a escala local com planetària.

La guerra a Ucraïna alhora coincideix i exacerba una disputa entre grans economies i blocs de països que està enfocada en recursos naturals cada cop més escassos. Hi ha governs i empreses que intenten assegurar-ne l'accés, i que alhora competeixen perquè els impactes socials, econòmics i ambientals siguin assumits allà on passa l'extracció.

Amèrica Llatina en la seva condició d'exportadora de primeres matèries continua subordinada a aquestes condicions globals. La guerra a Ucraïna no ha provocat, per ara, una reacció que porti a recuperar la sobirania davant aquesta dependència dels extractivismes exportadors, sinó que, per contra, se'ls reforça. Una altra vegada, com va passar durant la pandèmia, s'argumenta que cal aprofitar les exportacions d'hidrocarburs, minerals o agroaliments per reprendre el creixement econòmic. No s'accepten abordar, i en molts casos ni pensar, alternatives a aquesta condició. Mentre els governs continuen apostant pels extractivismes per bregar amb els efectes de la guerra, redueixen les seves pròpies capacitats per esmorteir aquests impactes. Dit d'una altra manera, enfronten les crisis amb mesures que els fan encara més fràgils davant d'elles.

Però més enllà d'aquest entusiasme, més enllà que aquests governs ho reconeixin o no, aquests extractivismes ja estan enfrontats a diversos límits ecològics. Entre ells hi ha la fase d'esgotament d'hidrocarburs que s'observa a Bolívia, Perú, Equador i Colòmbia, o la problemàtica creixent de l'agropecuària a Argentina o Brasil per les onades de calor, sequeres o incendis. També hi ha límits econòmics i socials, ja que els extractivismes no ofereixen els beneficis econòmics que prediquen els seus promotors, no resolen els problemes de pobresa o atur, i per si no n'hi hagués prou, desencadenen inevitablement més conflictivitat. D'aquesta manera, un cop més resorgeix la disputa per preservar la Natura i assegurar-ne la qualitat de vida. 🧠

Nota:

Per aprofundir en el tema us recomanem la publicació recent d'Eduardo Gudynas, disponible al públic: *Muy lejos está cerca. Los efectos de la guerra en Ucrania sobre el comercio global, energía y recursos naturales latinoamericanos. Un análisis preliminar.* www.globalizacion.org

II Diàlegs internacionals feministes i ecologistes

Comissió de Feminismes d'Entrepobles

Aquesta segona edició dels Diàlegs internacionals en format virtual es va celebrar el 27, 28 i 29 d'abril, amb audiències des de l'Estat espanyol, Amèrica Central, Equador, Perú, Cuba, Bolívia, Xile, Argentina i Uruguai

Va ser possible gràcies a un treball intens previ durant mesos de construcció col·lectiva del programa en continguts i ponents, desenvolupat per un equip constituït per companyes de l'equip d'educació i comunicació d'Entrepobles, del nostre equip de cooperació, de la Comissió de Feminismes, així com gràcies a l'acompanyament i les aportacions de Judith Muñoz Saavedra (Feminista xilena i professora de la Universitat de Barcelona) i Lilián Celiberti (*Cotidiano Mujer – Articulación Feminista Marcosur* d'Uruguai).¹

En la planificació i desenvolupament d'aquests Diàlegs feministes i ecologistes ha estat present un principi transversal que sempre ha guiat el quefer d'Entrepobles: "impulsar processos de treball en xarxa", i que hem materialitzat amb organitzacions i moviments socials al Nord i al Sud Global, molt especialment amb organitzacions feministes, mediambientalistes, amb les que defensen els drets dels pobles originaris i els béns comuns davant la vulneració dels drets humans per part de les empreses transnacionals.

Com a antecedents a la nostra genealogia més recent, rescatem que al maig de 2018 vam impulsar "CIUTATS VIVIBLES des de la diversitat que les habita", amb la realització de Jornades Internacionals, un documental i una publicació

que podeu consultar a la nostra web. Vam posar de manifest entre moltes altres coses la necessitat d'una perspectiva de l'urbanisme feminista per posar la vida quotidiana de les persones al centre, valorant les diferents esferes que componen la vida de les persones i les feines necessàries per al sosteniment de la vida. La necessitat d'un "Dret a la Ciutat" com a reconeixement del dret a la ciutadania: a una vida lliure de violència, a l'accés als recursos, a feines que no esgotin les nostres energies corporals, a espais de creació i plaer, en definitiva, a la construcció d'una "economia de les cures".

Fruit d'aquests processos, al desembre del 2020, en plena pandèmia, vam realitzar els primers "Diàlegs Feministes i Ecologistes", com un espai de "construcció col·lectiva feminista i ecologista per entrellaçar aprenentatges i desafiaments per continuar teixint xarxes per la justícia social, ambiental i global, que garanteixin vides dignes".

L'avaluació d'aquesta primera experiència ens va plantejar la necessitat i el desig de **sostenir aquest espai dels Diàlegs Feministes i Ecologistes, com un espai d'internacionalisme per al contrast de sabers, experiències i compromisos entre feministes i ecologistes de diferents territoris i àmbits de treball.**

I és per això que vam impulsar aquesta segona edició, realitzada al voltant de tres sessions de "Diàlegs":

SESSIÓ 1: CIUTATS VIVIBLES I CUIDADORES: APORTACIONS DES DELS FEMINISMES

Van participar com a ponents **Silvana Pissano** (alcaldessa de Montevideo, Uruguai), **Valeria Melipillán** (alcaldessa de Quilpué, Xile), **Betlem Cañizar** (activista feminista i regidora de Rubí, Barcelona) i **Blanca Valdivia** (Col·lectiu Punt 6, Catalunya), que van posar èmfasi en la importància de construir ciutats, barris o comunitats cuidadores i vivibles des dels valors feministes. Un dels missatges que va quedar clar en totes les intervencions va ser que el desenvolupament de l'economia i l'urbanisme han de tenir una clara perspectiva feminista, de justícia social i mediambiental. També va haver-hi coincidències des de les diverses mirades a reconèixer la nostra interdependència, la nostra ecodpendència i que sobre aquestes conviccions és imprescindible que treballem des d'una perspectiva comunitària per aconseguir un benestar social i ambiental.

SESSIÓ 2: FEMINISTES I ECOLOGISTES: CONSTRUINT COMUNITATS DE [RE]EXISTÈNCIA.

En aquesta sessió vam comptar amb les aportacions de **Mirtha Vásquez** (advocada, expresidenta del Consell de ministres, Perú), **Carmen Aliaga Monrroy** (del Col·lectiu CASA, Bolívia), **Margarita Peña** (Coordinadora 8M de Xile) i **Júlia Martí** (feminista, investigadora de l'Observatori de les Multinationals a Amèrica Llatina (OMAL). Amb elles i amb diverses estudioses, investigadores i activistes feministes i ecologistes de diferents latituds es va crear un interessant debat sobre un tema que és d'interès actual per a les nostres societats: pensar com ens organitzem per donar resposta, col·lectivament, a com crear ciutats, pobles i/o comunitats més vivibles i cuidadores per a totes. **És a dir, en primer lloc, posar en valor les nostres experiències i aprenentatges per fer front a la crisi capital-vida. En segon lloc, poder crear un poder emancipador des dels diferents territoris que ens ajudin a entendre noves formes i alternatives. Per acabar, una invitació a compartir saviesa feminista i, en particular, estratègies de resistència i agència.**

SESSIÓ 3: RESCATAR L'ESPERANÇA: VISIBILITZAR ALTERNATIVES PER SOSTENIR LES TRAMES DE LA VIDA.

Es va obrir amb les intervencions de **Lilián Celiberti** (Cotidiano Mujer/Articulación Feminista Marcosur), **Pastori Filigrana** (advocada, defensora de Drets Humans, Andalusia), **Katy Machoa** (del *Foro Social Panamazónico*, Equador) i Esperanza Martínez (*Pacto Ecosocial del Sur*, Equador), que ens van presentar les seves experiències de pràctiques alternatives per sostenir les trames de la vida i per recuperar el nostre present i futur a partir de la resolució del conflicte capital-vida. Aquesta darrera sessió va permetre a les ponents, a causa de la seva procedència de diversos territoris i de la seva pertinença a espais d'articulació de diferents moviments socials, presentar les alternatives amb mirades diverses. Un enfocament des de la interseccionalitat, les interrelacions i interdependències que permet desenvolupar accions integradores vitals contra un sistema heteropatriarcal, capitalista, racista i colonial.

Els Diàlegs van tenir un tancament artístic amb l'actuació de la cantantora centreamericana **Ceshia Ubau**.

Cada dia les circumstàncies i les crisis superposades ens porten a obrir-nos a reconèixer la interdependència i l'ecodpendència com a realitats imprescindibles per al bon viure, el benestar social i la construcció d'estratègies emancipadores per fer front als reptes de la creixent desigualtat social i política, la crisi ecològica, energètica i de biodiversitat, la reacció patriarcal, el racisme o el colonialisme extractivista.

Davant d'això, esperem que els Diàlegs feministes i ecologistes es continuïn consolidant, no sols com una activitat, sinó com un procés col·lectiu d'internacionalisme feminista.

Podeu descarregar els enregistraments dels debats al canal de [youtube d'EntrePobles](https://www.youtube.com/EntrePobles), i les relatories de les taules de debats a la nostra pàgina web www.entrepobles.org 🗣️

Nota:

1. També vem comptar amb el suport d'organitzacions col·laboradores des d'Amèrica Llatina (Cotidiano Mujer -Uruguai- i Articulación Feminista Marco-Sur) de les entitats coorganitzadores (SICOM-Solidaritat i Comunicació, l'Observatori DESC i la Xarxa per la Justícia Climàtica de Catalunya). I amb el cofinançament de l'Ajuntament de Barcelona.

Repsol hazte cargo!

Responsabilitat empresarial

davant el desastre socioambiental

Álex Guillamón

EntrePobles

Ventanilla és el més gran dels set districtes de la província del Callao, a la costa nord de la immensa àrea metropolitana de Lima. L'any 1993 tenia uns 90.000 habitants i ara supera els 450.000

EntrePobles hi vem estar cooperant bastants anys amb l'ONG Kusi Warma en un projecte d'abordatge comunitari de la desnutrició infantil severa. Això ja parla per si sol de la realitat socioeconòmica del municipi. Habitatges altament precaris, sense serveis, on desenes de milers de persones viuen instal·lades sobre els turons arenosos del desert costaner, provinents de les diferents onades migratòries que empeny la falta de polítiques actives per a la població rural al país. "Pueblos jóvenes" que tracten d'articular-se socialment enmig dels més alts índex de pobresa urbana i de greus problemes de sanejament i contaminació ambiental.

Aquest és el lloc que en el seu dia es va seleccionar per la instal·lació de la refinera de la Pampilla, gestionada per Repsol.

Seguint una mica més al nord per la costa, trobem el districte d'Ancón, conegut històricament per la seva activitat pesquera i el seu balneari. A més, les platges del nord de Lima suposen un important espai de respir i descans per als miler de veïns i veïnes, que han patit les conseqüències de gairebé dos anys de pandè-

mia, amb moltes pèrdues de familiars i molts mesos d'aïllament i restriccions de mobilitat a les esquenes.

El passat 15 de gener, la precària normalitat de la gent de Ventanilla es va veure alterada quan el singular contrast de matisos grocs i blaus del paisatge costaner es va començar a tenyir de color negre viscos pel vessament de la refinera, operada per Repsol.

La primera reacció de l'empresa va ser intentar minimitzar-ne l'impacte, comunicant a l'OEFA que només s'havia produït un "vessament limitat" de 0,16 barrils (uns 25 litres) en un espai de 2,5 metres quadrats, responsabilitzant a les autoritats peruanes per no haver donat avis de tsunami.

Però el recompte definitiu ens parla de més d'11.900 barrils. Un desastre ecològic que ja ha estat qualificat per l'Organisme d'Avaluació i Fiscalització Ambiental (OEFA) del Ministeri de Medi Ambient peruà, com el més greu de les darreres dècades: una afectació sobre 1,8 km² de 21 platges, de 5 municipis i prop de 7 km² de mar; sobre dues zones naturals protegides i sobre els llocs de treball d'unes 3.000 famílies pesca-

dores i milers d'altres que vivien del comerç i els serveis a les platges i als famosos balnearis d'Ancón.

El fet va provocar una gran onada d'indignació a la opinió pública i de mobilització social: per la seva magnitud, per la gestió indolent de Repsol -que s'ha viscut com un menysteniment a tot el país- i també, cal dir-ho, pel fet que el vessament s'hagi produït davant la costa de la capital, a diferència de quan passa a l'Amazonia, a anys llum dels focus mediàtics.

Més de 300 organitzacions de tota la geografia peruana demanaven en un pronunciament lideratge per part del govern peruà i exigeixen "que Repsol assumeixi immediatament les accions de reparació, contenció i compensació".

PERÒ, PER QUINES VIES ES PODRÀ ACCEDIR A AQUESTES EXIGÈNCIES DE JUSTÍCIA AMBIENTAL?

Per una banda, tenim un estat peruà avesat durant dècades a obrir les venes del territori i les comunitats que l'habiten a l'extractivis-

gètica augmentada per la guerra d'Ucraïna. I també es va avenir a col·laborar amb l'estratègia de Repsol d'oferir 800 euros a les afectades i afectats, en concepte d'avançament de la indemnització que s'acabi determinant. Evidentment, l'acceptació d'aquesta oferta implica la renúncia a altres accions legals contra la companyia.

Però en les darreres setmanes també hi ha hagut altres novetats en aquest període preliminar que determinarà el futur litigi per l'accés a la justícia de les comunitats afectades:

El 23 de març Cooperación anunciava que l'Oficina de Evaluación y Fiscalización Ambiental, acceptava incorporar Asociación de Pescadores Artesanales del Distrito de Aucallama- APADA, com "tercera interessada" en els quatre procediments administratius sancionadors iniciats contra REPSOL. Això significava que "podrà presentar proves, participar en audiències, qüestionar els arguments de l'empresa, i tindrà la possibilitat de vigilar les decisions que prengui l'OEFA en el cas del vessament". Cooperación subratllava la importància d'aquest fet, donat que "representa un

me, minimitzant els estàndards ambientals i socials, per generar una riquesa que sempre vola lluny i alimenta la corrupció dels gestors públics y privats nacionals. El nou president Pedro Castillo -provinent d'un llogaret rural en el Perú andí, mestre militant d'esquerra, però amb posicionaments conservadors patriarcals i inclinacions poc crítiques envers el model extractivista del país-havia nomenat com a primera ministra Mirtha Vásquez -advocada de defensores comunitàries amb qui Enginyeria Sense Fronteres o EntrePobles hem col·laborat molts anys quan va treballar a GRUFIDES, entitat ambientalista de Cajamarca-. I les primeres accions van ser contundents: tancament de les activitats de la refinèria, anunci d'una demanda i amenaça de retirar la llicència a Repsol. Però poc després d'això una crisi de govern es va resoldre amb la dimissió de Mirta Vásquez, en no voler seguir encapçalant un govern amb "poc compromís en la lluita contra la corrupció".

A partir d'aquí el govern va cedir molt aviat a reobrir la refinèria davant la pressió política i mediàtica en el context de crisi ener-

pas important per a les causes ambientals, ja que es reconeix la importància d'escoltar la veu dels afectats en les investigacions que determinaran la responsabilitat de l'empresa REPSOL en el cas de vessament de petroli cru al mar peruà, o també anomenat "ecocidi ambiental".

Repsol, però, va reaccionar ràpidament presentant una sol·licitud de nul·litat d'aquesta decisió, en considerar que, al reconèixer l'Associació de Pescadors, l'OEFA "hauria vulnerat el degut procediment perquè els pescadors d'Aucallama no tenen un interès legítim, no tenen interès jurídic rellevant en les investigacions i no podrien veure's afectats amb les decisions dels procediments administratius sancionadors".

El 13 de maig l'organisme peruà regulador de la competència -IDECOP- anunciava una demanda per danys i perjudicis davant un jutjat civil de la Cort Superior de Lima contra totes les empreses involucrades en el vessament: Repsol, Mapfre -i la seva filial

Protesta de famílies de pescadors afectades pel vessament

peruana-, Refineria La Pampilla, Transtotal Agencia Marítima i Fratelli d'Amico Armatori -italiana, propietària del Mare Doricum que transportava el cru de Brasil a Perú- sol·licitant una indemnització de 4.320 milions d'euros. Aquesta demanda es fa en nom de les 700.000 persones que l'IDECOPI considera directa o indirectament afectades.

L'estratègia de defensa de Repsol consisteix en atribuir tota la responsabilitat de l'accident al Mare Doricum, contra el que, per la seva banda, ja ha iniciat accions legals com a perjudicada.

UN LITIGI QUE PROMET SER LLARG DAVANT LA IMPUNITAT CORPORATIVA

Com s'ha pogut demostrar en aquestes primeres setmanes, les comunitats i la població general afectada, s'enfronta al mur d'impunitat que el marc jurídic i polític -nacional i internacional- atorga a les grans corporacions transnacionals. I Repsol n'és un bon exemple.

Segons el darrer informe de l'Observatori de la Sostenibilitat, Repsol és l'empresa principal emissora de gasos d'efecte hivernacle de l'Estat espanyol. Com la resta d'empreses de l'IBEX35, Repsol ha comptat durant dècades del suport incondicional de tot l'aparell de la diplomàcia espanyola -des de la corona fins al personal de les ambaixades- per estendre internacionalment les seves inversions, maximitzant beneficis i gaudint d'impunitat. La mateixa refineria de Ventanilla responsable d'aquest vessament es va ampliar recentment amb un crèdit assegurat per la Companyia Espanyola d'Assegurances de Crèdit a l'Exportació (CESCE), empresa amb majoria de capital públic. És a dir, que totes nosaltres hem avalat la inversió en aquest desastre.

I tot això malgrat que, en el context actual de gran concentració del poder financer global, Repsol és una empresa amb seu a Madrid, però els seus principals accionistes són -per aquest ordre- JP

Morgan, Black Rock, Amundi, Sacyr, Banco de Santander i Norges Bank.

Des de l'any 2013 s'està debatent al Comitè de Drets Humans de l'ONU un tractat sobre empreses i drets humans destinat a omplir el buit legal que empara les grans corporacions quan cometen vulneracions de drets humans o ambientals fora del país en que tenen la seva seu. Tanmateix durant tots aquests anys les delegacions europea i dels Estats Units han fet tot el que han pogut per endarrerir i desvirtuar aquests processos.

En els últims mesos en el si de les institucions europees s'ha endegat un procés per aprovar una llei de "diligència debuda" de les empreses, que suposadament donaria resposta a aquesta demanda. Tanmateix aquest concepte de "diligència debuda" en l'argot empresarial es refereix a que

les empreses disposin de plans que avaluin els riscos que tenen d'afectar amb la seva activitat a terceres persones i disposin de protocols i instruments interns per prevenir i respondre a aquestes afectacions. Per tant, la ponència de la llei europea es focalitza la responsabilitat empresarial més en la formalitat de l'existència d'aquests protocols que en les afectacions en si mateix.

Tornant al cas del vessament de Repsol, si la llei europea estigués en vigor en aquests termes, a Repsol només se li responsabilitzaria en cas de que no hagués presentat prèviament un pla de "diligència debuda". I el cas és que a l'empresa podria presentar protocols excel·lents de prevenció, comunicació i resposta a possibles accidents. Però el gran problema és que tots han fallat estrepitosament, provocant un desastre socioambiental de dimensions històriques, però la empresa no seria imputable per això.

I aquest concepte de la proposta de llei europea s'ha començat a traslladar als estats membres i, ja comptem al Congrés dels Diputats amb una proposta de llei en el mateix sentit, restringida al concepte de "diligència debuda".

Per tant, ens trobem davant un intent deliberat de defugir la demanda de fons que des de fa anys les comunitats afectades i milers d'organitzacions del Sud i el Nord globals venim fent d'instruments legals que permetin responsabilitzar les empreses per les seves vulneracions de drets en les seves activitats extraterritorials, i que permetin l'accés a la justícia, reparació i garanties de no repetició, per a les comunitats afectades.

En aquest context el cas del vessament de Repsol a Ventanilla agafa encara una rellevància més gran, ja que posarà a prova durant els proper anys el pols entre els pobles i el poder corporatiu en el marc de l'emergència climàtica, ecològica i energètica. I Entre-pobles pren el compromís d'acompanyar les comunitats afectades i les organitzacions socials peruanes en aquest procés. No serà la darrera vegada que ens sentiu a parlar. 🗣️

Entrevista a Mario Minera, activista del Col·lectiu Madreselva

Laura Ibáñez

Entrepobles Alacant

Mario Minera:
“L’energia elèctrica és el gran punt de partida per començar a pensar quin tipus de desenvolupament volem”

Amb el conversatori “Drets humans i empreses transnacionals – El cas de Guatemala”, organitzat per Entrepobles i Perifèries el passat 22 de març a l’Ateneu Popular Pla-Carolines d’Alacant, Mario Minera, activista del Col·lectiu Madreselva, començava un seguit de conferències i trobades mantingudes a diversos territoris de l’Estat espanyol. L’objectiu de la seva visita era visibilitzar les lluites i resistències de les comunitats locals en defensa del territori, així com mostrar les alternatives de desenvolupament que elles mateixes ideen per aconseguir un present i un futur pròspers que no hipotequi les seves vides ni arrasi els seus boscos i rius.

Des de fa uns anys, rebem a l’Estat espanyol informacions preocupants sobre l’estat de les defensores i defensors de drets humans a Guatemala. Per exemple, el 15 de desembre passat, la Unitat de Protecció de Defensores i Defensors de Drets Humans de Guatemala (UDEFEQUA) feia pública la recepció de 839 agressions contra persones, organitzacions i/o comunitats de defensa entre gener i novembre de 2021. ¿ Què està passant en aquest sentit al país?

Estem parlant dels drets col·lectius dels pobles, de la sobirania energètica, en especial de l’energia elèctrica a partir de la protecció de les àrees de recàrrega hídrica, els boscos, els rius, i els

béns naturals que estan al sòl, sobretot al subsòl del territori de Guatemala. Aquest conjunt de temes, que es vinculen, tenen subjectes de drets, protagonistes i representacions individuals o col·lectives. A Guatemala, estan sent criminalitzades. La criminalització té com a fonament el menyspreu i el rebuig a la diferència, a l’altre o l’altra que està reclamant el respecte d’un bé natural i de la vida, i que demana ser pres en compte en una consulta i que se’n respecti la voluntat, això és, si vol o no que un bé natural sigui atorgat de manera discrecional a una empresa extractiva, ja sigui nacional o transnacional. A més, la criminalització suposa que molts operadors de justícia estan fent un ús inadequat o indègut del

dret penal. Estan investigant, perseguint, amenaçant i intimidant representacions dels pobles i les comunitats. A molts els estan empresonant. Aquest és el procés que ha viscut Bernardo Caal. Va ser condemnat a set anys de presó en un procés en què es van violentar totes les seves garanties de degut procés. Va ser alliberat el 25 de març passat, però sobre ell encara pesa l'amenaça d'altres demandes intimidatòries. També hi ha assassinats d'aquestes representacions socials. L'any passat en vam tenir onze.

De la mateixa manera, és perseguida la lluita en contra de tota mena de corrupció i la impunitat emparada des d'operadors de justícia com ara fiscals o ex fiscals. Ells han estat fent bé la seva feina, però són obligats a renunciar, són amenaçats i molts acaben exiliant-se. Són paradigmàtics casos com el de la jutgessa Erika Aifán que va anunciar des de Washington que no tornaria al país perquè la seva vida corria risc. Són criminalitzats, igualment, des de periodistes que exerceixen la llibertat de premsa per mantenir els espais democràtics en la lluita per la llibertat d'expressió, fins a defensors i defensores que estem treballant a ONG. Hi ha una gran gamma de ciutadania que està preocupada pel que està passant, posicionada en contra de la corrupció i la impunitat i per la defensa de drets i llibertats fonamentals al país. Cal recordar que aquests drets i llibertats estan consignats a la Constitució Política de la República de Guatemala.

Després de la paralització que va suposar la pandèmia de la COVID-19, hi ha hagut oportunitat per repensar el model de desenvolupament basat en l'extractivisme dominant a Guatemala?

L'impacte dels projectes extractius, tant d'exploració com d'explotació, està recaient sobre els pobles originaris i els defensors i defensores, amb independència de les seves pertinences, idiomes i cultures. A la pandèmia simplement hi va haver una crida que la gent es quedés a casa seva, però totes aquestes grans empreses van continuar amb els seus processos extractius. Mai no es va paralitzar. No hi va haver l'oportunitat perquè poguessim reflexionar sobre si aquest era el camí.

El més escandalós en el cas de la generació d'energia elèctrica és que les comunitats de pobles originaris que viuen a prop dels

megaprojectes ni tan sols tenen el servei i si el tenen és a preus veritablement elevats. Guatemala és un país que viu sota grans indicadors de desigualtat i exclusió social que es tradueixen en una xifra del 73-74% de població en pobresa moderada o extrema, amb salaris per sota del mínim establert i amb índexs de desnutrició infantil en menors de 0 a 5 anys greus. **La despreocupació per la cura de la vida és total de part de l'Estat i del Govern. Una població que viu sota aquestes condicions, que és desposseïda de l'aigua dels seus rius, que no se li permet fer servir el mecanisme de consulta sobre la base del Conveni 169 de l'OIT [sobre pobles indígenes i tribals] i amb moltes de les comunitats rurals que són a prop d'aquests megaprojectes sense servei d'energia elèctrica o, si en tenen, a preus desorbitats, és com per reflexionar: Això és just?** Sota aquesta injustícia és que caldria estar vivint en una normalitat com en la que estem sortint de la pandèmia?

Quina és l'aposta del Col·lectiu Madreselva davant d'aquestes violacions clares de drets i llibertats fonamentals?

El Col·lectiu Madreselva sempre ha apostat per les resistències pacífiques. Tot i que hi ha una manca de respecte a tota la normativa constitucional i al marc de drets, sempre hem respectat la vigència d'aquestes normatives constitucionals que són garanties fonamentals per a l'existència de la vida i del benestar comú. A més, sempre hem exigit l'aplicació dels convenis internacionals en matèria de drets. Estem acompanyant processos que es donen en els àmbits que el sistema va deixant, entenent que la conjuntura actual dominada per allò que nosaltres anomenem el pacte de corruptes ha limitat moltíssim els espais de participació política. És important per a un Estat de dret com és el cas de Guatemala que totes les veus s'escoltin i s'atengui el clam pel respecte de tots els béns naturals, la crida al desenvolupament del pensament ecologista i, especialment, el respecte a la vida.

El Col·lectiu Madreselva dona suport a les alternatives ideades des de les comunitats. Com va començar aquesta línia de treball?

Enmig d'aquesta situació, que és molt difícil, el col·lectiu va planjar, fa més d'una dècada, que la preservació dels boscos, l'aigua

i la vida és possible no només si es té en compte l'opinió de les persones als consentiments, sinó també si es respecten els seus territoris. Aquest és el cas de la sobirania o justícia energètiques.

Al nord de la zona Reina, després de la signatura dels acords de pau es va assentar el que en els anys del conflicte es van anomenar les Comunitats de Població en Resistència (CPR). No es tractava que la població civil fos combatent, sinó que va ser perseguida durant més de deu anys per part de les forces de seguretat de l'Estat. Van sobreviure als boscos. Un dels acords subscrits en el marc dels acords de pau fa referència al retorn de les persones que van ser obligades a fugir.

Van tornar les poblacions, majoritàriament ixils, a aquests territoris de la Zona Reina. Van fundar una comunitat que es va anomenar *La Unión 31 de mayo*, data en què es va produir l'assentament. En el diagnòstic de necessitats bàsiques immediates es trobava l'energia elèctrica. Ells van ser els que van fer el primer pas per al funcionament d'un servei de llum elèctrica pròpia a nivell comunitari. Al Col·lectiu Madreselva li va ser sol·licitat el suport i, entre els anys 2004 i 2005, va començar a funcionar el servei de manera molt més sistemàtica fins a esdevenir el més important de la Zona Reina. Actualment, entre 600 i 700 famílies estan afiliades. Tenen microcentral i acaben d'instal·lar una segona turbina. Cada any el seu rendiment de comptes té superàvit. Això és important perquè aquesta mena d'iniciatives podrien donar lloc a actes de corrupció. Tanmateix, com que hi ha rendició de comptes pública, perquè

l'administren de manera directa, sempre es produeix superàvit amb què poden anar atenent totes les despeses de manteniment. Així mateix, van tenir recursos per comprar la nova turbina perquè la vella amb que estaven generant ja no els aconseguia.

El servei s'ha estès a noves comunitats?

En aquest moment hi ha quatre centrals operatives que donen energia elèctrica a 1.200 famílies, és a dir entre 8.000 i 10.000 persones a les comunitats de La Unión 31 de Mayo, La Taña, La Glòria i Lirio Putul i la Zona Reina. És petit. Hi ha més de 3.000 famílies a la llista que estan disposades a donar suport als processos d'energia elèctrica. Hi ha tres petites centrals hidroelèctriques més en construcció: una acabada pendent d'inauguració, una altra en camí i la tercera recent iniciada. La gran aposta és veure com es fa això en una regió tan gran, de més de 40.000 persones, on encara hi ha boscos nadius, rius... L'Estat de Guatemala ni tan sols ha proporcionat electricitat a aquestes comunitats. Si existís aquest servei, no fariem el que estem fent. Hi ha discriminació als pobles i segueix el racisme, perquè els han abandonat.

Es perceben canvis en aquestes comunitats gràcies a tenir energia elèctrica?

A la primera comunitat que tenia llum ara hi ha cinc o sis petits negocis de pollastre perquè hi ha congeladors. És possible vendre carn. També hi ha tallers de soldadura autògena per a reparació de vehicles, tallers mecànics i fleques amb forns elèctrics. Es fa un esforç per posar forns per evitar el consum de llenya per a la protecció de la vida forestal. Són iniciatives a favor del bé comú,

que fa dos o tres anys, no es coneixien al país. Ara, sense exagerar, moltes comunitats a altres parts de Guatemala estan viatjant a la regió per veure si el que s'explica és cert.

L'electricitat és el gran punt de partida per començar a pensar quin tipus de desenvolupament volem. Aquesta proposta, des de i amb la gent, és una garantia que els boscos i els rius continuaran vius. També continua lluitant contra totes les formes de discriminació i, en particular, creant mecanismes per a la participació ciutadana, independentment de les formes i creences. Entren totes les religions, i fins i tot tenim afiliacions polítiques de dretes partidistes. Tots hi són perquè estan d'acord que cal cuidar el riu, els boscos, l'aigua. Aquesta és la riquesa enorme: l'amplitud i l'heterogeneïtat amb què aposta el col·lectiu.

És important assenyalar que aquesta és una regió que va estar al centre del conflicte armat. El teixit social es va veure greument afectat. La població està presenciant o sobrevivint a greus violacions de drets humans, però això no els ha aturat. Les famílies lluiten per accedir a la justícia per aquestes greus violacions als drets humans. A més, hi ha comunitats senceres que diuen que hem d'integrar tant els d'una banda com els de l'altra, perquè aquest canvi ho hem de fer juntes. *Quines iniciatives per a la generació d'energia es poden implementar a llocs on els béns naturals es troben més degradats?*

On no hi ha boscos ni rius es vol aprofitar l'energia solar. La condició és que els panells solars siguin administrats per les mateixes per-

sones, que no es deixin a les mans d'empreses que fan l'extracció del bé, establint un cost elevat per la prestació del servei i concentrant-se la riquesa en un petit nucli. Es busca un servei accessible que beneficiï tothom. Per tant, la part clau dels panells solars és que siguin comunitaris per diverses raons. En primer lloc, el manteniment és molt car. El segon motiu són les bateries per acumular l'energia elèctrica. Finalment, s'estima el valor que té allò comunitari, és a dir, la participació.

Què esperes de les trobades que mantindràs amb diferents col·lectius de l'Estat Espanyol?

En aquesta volta, una de les coses que estic redescobrint és que els continguts relatius al valor de la solidaritat estan ressignificats. Un contingut de la solidaritat propi d'aquesta època és probablement l'autogestió. A partir d'aquí ens anem complementant i tornem a reconèixer-nos. Això em proporciona una gran il·lusió perquè és el renaixement de la humanitat, de l'humanisme, de les esperances. Suposa pensar que tot i que és difícil, sabem que hi ha valors com la solidaritat que s'estan recreant en formes diferents. Això és el nou d'aquest període: tornar-nos a complementar i saber que, encara que vam poder creure que estàvem estar sols, la veritat és que mai no ho hem estat.

Per tant, aquest tipus de trobades donen l'oportunitat de tornar-nos a pensar de manera conjunta. Cadascú va fent la seva ruta, però sabent que tenim valors comuns. Tot això em recrea en l'alegria perquè em fa pensar que tots els passos fets no han estat en va. Ara com ara, estan donant fruits i resultats. 🧑🏽🧑🏽

Entrevista a Leónidas Iza presidente de CONAIE

Equip de comunicació de la CONGDE

Hi ha condicions perquè es produeixi una nova reacció social a l'Equador

Al moment de publicar aquest número s'està desenvolupant una gran mobilització social a l'Equador liderada pel moviment indígena, exigint drets i polítiques socials per a tots els pobles del país. Durant el passat mes d'abril ens va visitar Leónidas Iza, president de la Confederació de Nacionalitats Indígenes d'Equador (CONAIE), formada per 53 organitzacions de base, que representen els 18 pobles i 14 nacionalitats.

El 2019, com a dirigent del Moviment Indígena i Camperol de Cotopaxi (MICC), ja va ser un dels caps més visibles de l'aixecament indígena i social d'octubre. Per això va ser criminalitzat aleshores i també ho ha estat ara. Entrepobles, que coopera solidàriament amb la CONAIE des del 1992, va donar suport a la visita de Leónidas a Barcelona, Bilbao i Madrid, en què va rebre solidaritat política i suports per a la CONAIE. En la visita a Madrid vam coordinar la següent entrevista, realitzada per l'equip de comunicació de la CONGDE.

El 2019, es va produir un important aixecament dels pobles indígenes de l'Equador. Tres anys després, què en queda d'aquelles propostes?

L'esclat social del 2019 es va produir després d'una acumulació de lluites. Les sis demandes que proposava el moviment indígena no van ser escoltades. Al contrari: una part del Govern nacional va decidir adoptar les recomanacions del Fons Monetari Internacional; com a conseqüència, es va aprovar el decret 883, que va pujar el preu dels combustibles i, amb això, va encendre l'espurna de l'esclat social. **Tres anys després, tampoc no s'ha donat resposta a cap de les demandes del moviment indígena i dels sectors populars.** No s'han resolt qüestions com la lluita contra l'extractivisme, l'aplicació dels drets col·lectius dels pobles indígenes, com ara la consulta prèvia, lliure i informada, el respecte a l'aplicació de la justícia indígena, els problemes dels petits productors, el tema de la terra, l'aigua, el transport comunitari...

La mineria il·legal ha desbaratat els territoris; però també la legal que, tot i complint els requisits de l'Estat, actua de manera molt semblant a la mineria il·legal.

Dos anys després de l'aixecament, el 2021, es van celebrar les eleccions que van portar al poder el conservador Guillermo Lasso.

¿El Govern de Lasso té alguna responsabilitat en aquestes mobilitzacions que s'anuncia per a les properes setmanes?

El Govern va impulsar diàlegs amb els sectors populars, però les qüestions no es resolen. Per tant, el problema no és el diàleg sinó quan es resoldran les nostres demandes. Ja l'any passat es van fer mobilitzacions perquè es respecti i es fomenti la producció nacional. Tot i això, el Govern pretén signar els tractats de lliure comerç que, encara que garanteixen ingressos de les exportacions, fan malbé la matriu productiva de l'Equador. Pel que fa a la llei de l'avortament, per exemple, demanem la garantia de l'avortament per violació; tot i això, el Govern ha portat al Mi-

Leónidas Iza fa un any en el seu nomenament com a president de la CONAIE

nisteri una llei molt conservadora. Tenim també el tema de la llei d'educació intercultural bilingüe, on es reconeixia al professorat una elevació del seu salari, igualment, ha estat vetat pel president. Hi ha altres temes que tenen a veure amb la **privatització de sectors estratègics que són dels equatorians i equatorianes**. Tota l'agenda legislativa està molt enganxada a les recomanacions del Fons Monetari Internacional. Tots aquests temes encara estan pendents i, per això, els treballadors, els indígenes, els equatorians hem estat sortint a les manifestacions.

La població indígena representa el 7,03% de la població a l'Equador; això suposa un milió 53.000 de persones. Al cens de 1963, ascendia al 60%; aquesta disminució es fa difícil d'entendre. Leónidas Iza considera que es pot deure en gran mesura al menyspreu i la discriminació que històricament han patit, tant que la pròpia gent indígena prefereix no reconèixer-se com a tal, sinó com a mestissa.

Una de les qüestions que denuncien de manera constant és l'extractivisme. Quines conseqüències tenen aquestes pràctiques de les empreses transnacionals sobre els territoris i la vida de les persones? Hi ha mecanismes legals a l'Equador que frenin aquest tipus d'actuacions?

En els darrers 20 anys, la mineria ha augmentat entre el 80 i el 90%. I el pla és eixir de la dependència del petroli i de l'economia extractivista. Nosaltres hem posat de manifest allò que va significar el petroli i què significarà la mineria quant a l'enorme impacte que causa. Realment, el país es va desenvolupar amb el petroli, però les zones d'explotació, després de 50 anys, estan devastades, amb malalties, **els territoris dels pobles indígenes estan malmesos, la identitat està desapareixent**. En els darrers 20 anys s'ha aprofundit la dependència de la mineria. En aquest moment, aquest sector aporta l'11,5% del PIB que no és gaire, però els seus impactes a la natura i pobles indígenes són irreversibles, i, com que és una experiència molt dolorosa en altres països germans com el Perú, hi ha una por als territoris indígenes. El territori afectat per la mineria és aproximadament del 8%, cinc milions d'hectàrees. L'Equador és un dels països més petits del món, però és molt biodivers; per això, cal tenir cura de l'aigua, la naturalesa, la biodiversitat davant de la mineria.

S'ha de garantir el respecte als drets, i en el cas dels pobles indígenes, el respecte als drets col·lectius: el respecte a la seva pròpia justícia, la seva educació.

En altres països d'Amèrica Llatina, els pobles indígenes tenen un paper rellevant en la defensa dels territoris i els drets humans. En quin moment es troben aquests moviments i quins són els reptes que teniu al davant?

Com a referència tenim el poble maputxe a Xile, que en aquest moment avança en la construcció de l'Estat plurinacional. La situació al Perú és molt comprometedora en aquest moment; el president Castillo ha tingut una reculada en relació amb la política que el va portar a ser elegit. Allà el tema de la mineria és un

factor determinant on els governs ja s'han tornat dependents. És aquí on entra en confrontació amb els territoris i amb els pobles que hi viuen. Ara, cal recordar que, en termes de normativa internacional, tots els pobles indígenes del món estem reconeguts com a actors clau per l'OIT, l'ONU, la UE... i tot i això, els Estats que se sumen a aquest reconeixement no ho han respectat. Davant d'aquesta situació, nosaltres **hem denunciat que no s'aplica la garantia de consulta prèvia, lliure i informada**. També hem portat aquestes denúncies a les corts constitucionals dels Estats. A la Cort Constitucional, estem guanyant en alguns casos; per exemple, el cas *Piatúa* o el cas *Sápara*, cas Sinangoe. Tot i això, l'Executiu no ho respecta.

Què demanareu al Govern en les properes mobilitzacions?

Primer, en relació a l'extractivisme: cal respectar el dret a la consulta prèvia, lliure i informada amb consentiment vinculant; i hi ha d'haver una classificació dels territoris on ja és present la mineria. S'ha d'**establir la política de compensació ambiental i la política de reparació després de la mineria** –perquè no pot venir, explotar i deixar únicament la contaminació–, busquem que el país es declari lliure de mineria a cel obert. La segona qüestió és el tema de la producció. Hem demanat al Govern nacional que privilegiï la **matriu productiva nacional**. Actualment tenim un problema en les exportacions per l'efecte de la guerra a Ucraïna; totes les exportacions que tenim de banana, de flors, de bròquil, patates, arròs... estan paralizades. Hi ha d'haver una política que resolgui aquesta situació. I un tercer tema té a veure amb el respecte als drets, i en el cas dels pobles indígenes, el **respecte als drets col·lectius**: el respecte a la pròpia justícia, la seva educació. I també la lluita contra les **privatitzacions**; un assumpte que no només preocupa el moviment indígena, sinó molts altres actors del país.

Leónidas Iza ens demana no acabar l'entrevista sense fer referència a "un tema central per al moviment indígena": els drets de les dones. "Les últimes estadístiques són molt preocupants: vuit de cada deu dones indígenes són violentades; d'aquestes vuit, sis ho són sexualment. Aquesta situació, que és deguda al problema estructural del masclisme, una societat patriarcal que està amagada. Per això estem en lluita de manera permanent, **hi ha una responsabilitat per anar resolent aquest tema des del feminisme comunitari**". A més, recorda que, el 2019, la majoria de les persones que van sortir als carrers van ser joves i dones. 🗣️

Entre aigües dolces i mareas

Ana María Hernández Cárdenas, Nallely Guadalupe Tello Méndez

Comissió Regional d'Autocura, Cura Col·lectiva i Sanació IM-Defensores

10 anys de construcció i aprenentatges sobre la cura i la sanació entre defensores i les seves col·lectivitats

La Iniciativa Mesoamericana de Dones Defensores de Drets Humans (IM-Defensores) és una organització aliada imprescindible per a qui cooperem en aquesta regió en la protecció de les persones i comunitats que defensen els seus drets i territoris. El seu abordatge a partir del concepte i la metodologia de la protecció integral feminista ha estat una aportació molt inspiradora en la nostra feina i en la de molt altres col·lectius que fem dels feminismes una aposta irrenunciable. Per això celebrem i recomanem la seva publicació recent, que recull els 10 anys de les seves experiències, de la qual recollim a continuació la seva introducció.

Aquesta publicació és una parada en el viatge que vam emprendre fa poc més d'una dècada des de la Iniciativa Mesoamericana de Dones Defensores de Drets Humans (IM-Defensores) en la cerca per garantir no només la defensa dels drets humans sinó la vida digna de les dones defensores que cada dia aportem a la regió per la construcció de mons més justos.

No vam tenir un mapa nítid des del principi, però sí la nostra intenció, com brúixola que va anar guiant els nostres passos perquè ens poguéssim trobar, abraçar, somriure o plorar amb altres dones que, com nosaltres, en el camí de defensa de drets humans van sentir dolor, tristesa, enuig, impotència i també esperança.

Vam aconseguir tocar-nos des del cor amb totes aquelles que van perdre alguna amiga o familiar en un context de violència en què les defensores som víctimes de persecució, criminalització, feminicidi o desaparició; enllaçar-nos amb les que defensen la terra, el vent i els seus esperits, les muntanyes i la seva força, l'aigua i la vida, el cor del cel i de la terra, la història que ens van heretar les ancestres.

El 2010 ens vam trobar un grapat d'activistes adolorides pels creixents casos de violència contra les defensores de drets humans a la regió. Allà, a aquest espai que ens va donar origen com a IM-Defensores, es van ajuntar la força i

l'esperança, la intel·ligència política diversa, moltes dones, líders consumades i joves rebels també.

El diagnòstic en aquesta reunió va ser clar: per als Estats i els poders fàctics som incòmodes per denunciar, per reclamar els drets, per exigir justícia, per nodrir i dirigir moviments de resistència davant de la impunitat, l'avarícia, el racisme, el neoliberalisme, el capitalisme, el sexisme i el patriarcat.

Aquests models depredadors han pretès sempre despullar-nos de les savieses dels nostres pobles ancestrals, de la cura i de la xarxa de vida; tanmateix, des molt aviat ens vam adonar de com era de substancial resignificar l'autocura, la cura col·lectiva i la sanació com a llegat i pràctiques transgressores necessàries per enfortir els nostres moviments de lluita, qüestionar les dinàmiques d'un activisme que, a conseqüència del context hostil que vivim, es torna també molt demandant i que, en el cas de les dones, continua reproduint, en moltes ocasions, els mandats de gènere "de ser per a les altres".

Nosaltres sabem que només qüestionant això a l'interior dels moviments socials que nodrim podrem enfortir el nostre benestar col·lectiu. Vam aprendre que curar-nos és un acte de justícia, de rebel·lia digna.

Hem pogut al llarg d'aquests anys posar en comú, no només les accions, sinó també les emocions i els afectes. Per això, hem impulsat diverses estratègies i activitats que es plasmen en aquest document: diagnòstics per saber com estem; gestionar fons per atendre necessitats de salut, benestar i seguretat; concretar les cases "La Serena" i "La Siguata" de descans i sanació per a defensores; realitzar tallers per posicionar el tema i oferir eines per a la cura; generar estades col·lectives i individuals de cura per mirar-nos i abraçar-nos entre nosaltres; a més de diversos diàlegs virtuals i publicacions que són el resultat de reflexions, de maneres d'anar-nos curant juntes.

A la IM-Defensores hem consolidat una proposta política amb la Protecció Integral Feminista, aquesta té un cor al centre: la cura per mai perdre de vista la importància que tenen les defensores perquè els fils de la vida i de la resistència segueixin sent possibles, perquè els moviments socials en què militem cada cop siguin més forts.

Per això treballarem per generar, resignificar i posar en pràctica la cura col·lectiva i els processos de sanació a cadascun dels països, de manera molt lliure i diferent, cadascú segons el seu segell propi.

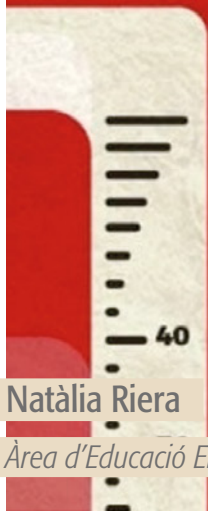
La sanació és un procés viu, continu i col·lectiu que rescata totes les savieses ancestrals i totes les terapèutiques possibles perquè estiguem en benestar. Per això, "Entre aigües dolces i marees. 10 anys de construcció i aprenentatges sobre la cura i la sanació entre defensores i les seves col·lectivitats" relata la història de l'estratègia de cura de la IM-Defensores però, alhora, l'experiència de com a cada xarxa nacional a Hondures, El Salvador, Mèxic i Nicaragua s'ha anat construint la cura amb els recursos que té la seva manera de transversalitzar i concretar-se en cadascun d'aquests territoris.

Quan diem que "Entre aigües dolces i marees" és una parada al camí és perquè volem compartir i celebrar allò caminat, és obrir la mirada als paisatges per venir; recuperar la veu de moltes dones que han estat part nodal dels teixits de cura en aquests deu anys. Aquest exercici ens permet repensar les sendes que seguirem enmig d'aquests temps foscos, ja que les seves paraules són torxes que il·luminen el nostre caminar col·lectiu.

Aquí està el compte llarg del nostre treball, no sense cansaments, no sense contradiccions, no sense conflictes, però amb molt de respecte, admiració, compromís i afecte per totes aquelles dones que han fet possible la nostra primera dècada. Amb elles, amb les que estan i amb les que vindran desitgem seguir imaginant i construint el horitzó d'esperança. 🧠🧠

Documental

50°C

Natàlia Riera

Àrea d'Educació Entrepobles

Empoderades i activades per fer front l'emergència climàtica 2030: acció local amb compromís global i ecofeminista. Documental realitzat per Entrepobles i Sicom sobre l'emergència climàtica que es va presentar i estrenar públicament el passat 28 d'octubre de 2021 als Cinemes Girona de Barcelona

Des de la seva estrena està disponible i en obert a través de la [web d'Entrepobles](http://web.d'Entrepobles), en versió original en català i subtitulada al castellà i el correu de contacte per a projeccions: educacio@entrepobles.org

50°C dona un conjunt d'elements per saber on estem, en aquest context d'emergència climàtica, social, ambiental i de cueres. Per fer palesa la necessitat de prendre mesures urgents per el canvi de model cultural, educatiu, social, econòmic, entre d'altres, que necessitem fer en un planeta amb recursos limitats i finits.

Ens trobem immerses en una emergència climàtica i ecològica, les conseqüències de la qual són ja palpables arreu. Desastres naturals, escalfament global, episodis climàtics extrems, pèrdua de biodiversitat, migracions climàtiques, conflictes geopolítics basats en lògiques extractivistes, de dominació, explotació, desposseïció, entre d'altres fenòmens i realitats, es succeeixen cada cop amb més intensitat i tenen forts impactes en la vida de les persones i col·lectius que ja viuen en situacions de màxima vulnerabilitat.

El canvi climàtic té efectes diferenciats i, davant d'aquesta realitat, el moment actual s'ha d'afrontar tenint en compte aquestes diferències i asimetries que es donen a escala global i a escala social. En aquest sentit, des d'Entrepobles, tant en l'àmbit de cooperació internacional com d'Educació per a la Justícia Global al nostre país, treballem junt amb Sicom amb altres col·lectius i moviments per la justícia climàtica, des dels feminismes i defensa de drets, fent esment a les persones i col·lectius del Sud Global.

El documental 50°C també vol ser una eina que serveixi per el moviment per la justícia climàtica per arribar a la ciutadania amplificant la

consciència i la mobilització ciutadana, per reaccionar i plantejar alternatives per a que els poders polítics afrontin decididament la situació actual d'emergència.

Amb Sicom ja portem molts anys de treball conjunt, i ara estem en aquesta proposta de llarg recorregut, amb el documental i properes parts del mateix, amb la web (50°C.sicom.cat), on s'aprofundeix en temes vinculats a l'emergència climàtica junt amb altres materials i processos, entre d'altres, que compartim:

- Unitat didàctica *Emergència climàtica*
- Exposició i unitat didàctica *Els Límits del Creixement*
- *II Diàlegs feministes i ecologistes* – Sessions completes, i
- *Càpsules audiovisuals primera edició*

Al documental participen i col·laboren científiques, expertes, activistes, pageses, etc. que aporten amb els seus coneixements i experiències, dotant de coherència a nivell de continguts sobre canvi climàtic a tot el cos del documental, anant més enllà del clima, incorporant i visibilitzant que quan parlem de canvi climàtic ens hem de referir a una àmplia diversitat de causes i conseqüències, que ja fa molts anys que s'estan fent paleses, com és el cas de l'informe de 1972 Els límits del creixement.

A partir de dues noies que s'interroguen sobre el fet del canvi climàtic, el documental realitza una diagnosi precisa. Amb una allau de dades, de fets, de declaracions d'expertes, permet descobrir als espectadors i espectadores, de forma pedagògica, què és i què suposa el canvi climàtic:

- Les causes i conseqüències de la emergència climàtica diferenciades, amb una visió de justícia global.

■ Posant el focus en les desigualtats – vincular amb justícia social la defensa del medi ambient, canvis d'us del territori, les seves conseqüències, qui s'ha de fer responsable d'aquestes situacions que es donen, el paper de les multinacionals, i dels Estats que els hi donen suport, és important senyalar els casos d'Amèrica Central, Mitjà Orient, Àfrica Subsahariana, on ja es donen migracions per causes climàtiques. En el documental s'aborda el tema de refugiades i refugiats climàtics.

El documental és un procés d'aprenentatge que ens obliga a reflexionar, a pensar críticament, a exercir la llibertat de pensament, confrontant les nostres pròpies contradiccions, des de l'àmbit de l'educació per a la justícia global, s'arrela en la nostra realitat, amb diferents localitzacions i tractant diferents temes sobre el que s'està fent aquí i sobre els possibles impactes del canvi climàtic aquí, a la vegada que dona una visió global del tema. 🧠

DOMICILI SOCIAL

Av. Meridiana, 30-32, esc. B, entl. 2a • 08018 Barcelona

Telf. 93 268 33 66 • Fax. 93 268 49 13

✉ info@entrepueblos.org 🌐 www.entrepueblos.org

📘 www.facebook.com/Entrepbs 🐦 @EntrepbsHarte 📷 www.instagram.com/entrepbs

ENS POTS TROBAR A

ANDALUSIA

■ C/ José Mª Moreno Galván, 18, Bl.K - 2° B
41003 Sevilla · T. 616 564 551

✉ ep.andalucia@entrepueblos.org

📘 Entrepueblos Andalucía

ASTÚRIES

✉ ep.asturies@entrepueblos.org

CASTELLA-LA MANXA

✉ ep.castillalmancha@entrepueblos.org

CASTELLA I LLEÓ

✉ ep.valladolid@entrepueblos.org

✉ ep.burgos@entrepueblos.org

✉ ep.zamora@entrepueblos.org

✉ ep.cyl@entrepueblos.org

✉ ep.palencia@entrepueblos.org

🌐 entrepueblosvalladolid.wordpress.com

📘 entrepueblosencastillayleon

🐦 @EntrepueblosV

CATALUNYA

■ C/ August 21, entl. 1a · 43003 Tarragona

■ C/ Raiers 13 · 25500 La Pobra de Segur
(Lleida)

■ Av. Meridiana 32, ent. 2^a (esc. B)
08018 Barcelona

✉ penedes@entrepueblos.org

🌐 entrepoblespenedes.wordpress.com

🌐 entrepoblesbarcelona.wordpress.com

@EntrePobles_Tgn

📘 EntrePobles-Camp-de-Tarragona

📘 EntrepoblesPenedes

COMUNITAT DE MADRID

✉ ep.madrid@entrepueblos.org

📘 EntrepueblosMadrid

EUSKAL HERRIA

✉ herriarte@gmail.com

ILLES BALEARS

■ C/ Carme, 6 · 07701 Maó (Menorca)

✉ mallorca@entrepueblos.org

📘 EntrePobles-Mallorca

LA RIOJA

■ Apdo. 1.327 · 26080 Logroño

PAÍS VALENCIÀ

■ C/ Sant Isidre 9 · 03803 Alcoi

■ C/ Venezuela 1 · 03610 Petrer

■ Paratge Sant Josep. C. Pipa 7
12600 Vall d'Uixó (Castelló)

■ C/ Lepant 7 · 03201 Elx

✉ paisvalencia@entrepueblos.org

✉ alacant@entrepueblos.org

🌐 entrepoblesalacant.wordpress.com

📘 EntrepoblesPaisValencia

REGIÓ DE MURCIA

✉ marcuba3@gmail.com

APORTACIONS ECONÒMIQUES

IBAN (ES05) Triodos Bank (1491) Oficina (0001) Núm. c.c. (21-3000079938) • Avinguda Diagonal, 418, 08037 Barcelona

Entrepobles - BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sol·licitud d'ingrés com a soci/sòcia

Nom i cognoms

NIF *

Data de naixement

Adreça

C.P. Població

Telèfon Professió

Adreça electrònica

Quota anual 76 € ó €

Si tens dificultats econòmiques posa't en contacte per flexibilitzar la teva aportació.

Entrepobles recomana fixar-la en el 0,7% del salari.

Ordre de pagament per a l'entitat bancària

Banc / Caixa

NÚMERO DE COMPTE - IBAN									
IBAN	ENTITAT	SUCURSAL	D.C.	NÚM. CUENTA					

Sol·licito que fins nou avis, carreguin al meu compte o llibreta els rebuts que periòdicament els presentarà a nom meu **Entrepobles**

Nom i cognoms

Adreça

C.P. Població

Firma

*NIF imprescindible per a desgravament en l'IRPF.

Avis legal: De conformitat amb el Reglament (UE) 2016/679 del Parlament Europeu i del Consell de 27 d'abril de 2016 ("RGPD"), l'associació Entrepobles/Entrepueblos/Entrepobos/Herriarte es fa responsable i garanteix la confidencialitat i seguretat en el tractament de les dades de caràcter personal, que s'utilitzaran únicament per poder formalitzar la inscripció i rebre la informació com a soci/a, i no se cediran a tercers en cap cas. Es pot exercir el dret d'accés, rectificació, supressió, portabilitat, limitació i/o oposició al tractament, mitjançant la nostra adreça postal (Av. Meridiana, 30-32, esc B, entresòl 2a, 08018 Barcelona).